

УДК 378.091.011.3.-051[373.3/.5:796]
DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-1-317-324

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE AND THEIR READINESS FOR PEDAGOGICAL ACTIVITY IN THE INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЇХ ГОТОВНІСТЬ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Yulia MYTIANENKO,
Senior Lecturer

Юлія МИТЯНЕНКО,
старший викладач

Yuli0607@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-9690-6672>

Olha ANASTASOVA,
Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

Ольга АНАСТАСОВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент

olgaanastasova23@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8966-8474>

*Berdiansk State Pedagogical
University,
✉ 4, Schmidt str., Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100, Ukraine*

*Бердянський державний
педагогічний університет,
✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., 71100, Україна*

Original manuscript received: February 19, 2023

Revised manuscript accepted: March 20, 2023

ABSTRACT

Modern innovative changes and entrance Ukraine to the educational European environment provided new requirements to the training of future teachers of the Physical education within the institutions of high education.

The main feature of the professional training of the future teacher of physical culture is educational activity aimed at mastering at a high level the learning competencies that are formed during the study of various educational components.

Considering the our-days position, the training of future teachers of Physical culture at high school is oriented on the satisfaction of the country's demands in the qualified professionals who would be able: to be competitive within the market of the educational services, to direct their efforts on the strengthening and saving of the pupils' health within institutions of the general secondary education.

The training of future teachers of physical education in institutions of higher education is a holistic pedagogical system that forms professional competences, enables the mastering of professionally oriented knowledge, abilities, skills, provides practical training, namely the acquisition of practical professional experience and the formation of the student as a future specialist in the field of physical education and sports.

The transition from the traditional (subjective object-object) to the innovative (personal-oriented) learning paradigm places fundamentally new requirements for future teachers of physical culture, since only creative, communicative and creative individuals, who are constantly self-cultivating and finding new ideas, aimed at solving

educational and educational tasks by using physical exercises, can lead to the renewal of a modern general education school and work with students and The results of the survey of students of the Berdyansk State Pedagogical University are presented.

Key words: *training, future teachers of Physical culture, professional training, readiness for professional activity.*

Вступ. Процес модернізації професійної підготовки фахівців є складовою загальної стратегією освітньої політики України на сучасному етапі, де на перший план виступає вирішення завдань щодо підвищення якості навчання, його актуальність, відповідність сучасним вимогам особистості, суспільства та держави. Сучасна система вищої освіти в Україні висуває нові вимоги до формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної діяльності. Перед вищою школою особливо гостро постала проблема підготовки компетентних, відповідальних і конкурентоспроможних на ринку праці вчителів фізичної культури, які здатні мобільно реагувати на зміни у фізкультурно-освітньому просторі.

Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти ґрунтовно досліджували О. Ажиппо, Н. Белікова, П. Джуринський, Є. Захаріна, Л. Іванова, Р. Карпюк, Л. Сущенко, О. Тимошенко та ін.

Деякі аспекти, які характеризують особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі, висвітлено в працях вітчизняних науковців Л. Ареф'євої, О. Атамась, О. Безкопильного, О. Войтовської, Л. Гальченко, В. Дручика, М. Карченкової, Л. Коновальської, О. Корносенко, В. Наумчука, О. Омельчук, В. Омеляненко, Н. Самсутиної та ін.

Мета дослідження – проаналізувати професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури та їх готовність до здійснення педагогічної діяльності у ЗЗСО.

Методи та методики дослідження: аналіз, узагальнення та анкетування студентів закладів вищої освіти.

Результати та дискусії. Основною метою професійної освіти, на думку багатьох учених, є підготовка компетентного фахівця, підготовленого до майбутньої професійної діяльності, конкурентоздатного на ринку праці, здатного до продуктивного критичного мислення та ефективної роботи зі спеціальності на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання й самоосвіти.

Прагнення держави інтегруватися в європейський освітній простір, як зазначає О. Тимошенко, «потребує переосмислення змісту, функцій і завдань оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах на основі програмно-цільового управління з використанням кредитно-модульної технології навчання, що дасть можливість науково обґрунтувати та доповнити дидактичну систему професійної підготовки вчителя фізичної культури» [7:5].

Пріоритетним напрямом сучасної вищої фізкультурної освіти стає, на думку Л. Сущенко, «перенесення акценту з вузько предметної підготовки на формування і розвиток високоосвіченої цілісної

особистості, перехід студента з об'єкту зовнішньої дії, «споживача» готових знань до суб'єкта свого професійного становлення» [9:348].

І. Іваній зазначає, що «особистість, рівень її культури та освіти – це вихідний пункт і кінцевий результат нової парадигми розвитку суспільства» [5:140]. «У цих умовах особливої значущості набувають теоретико-методологічні, соціально-психологічні та організаційно-педагогічні аспекти проблеми гуманістичного розвитку випускників вищих навчальних закладів, зокрема фахівців фізичного виховання та спорту» [5:140].

Цікавою є думка О. Ажиппо про те, що «проблема вдосконалення процесу оволодіння знаннями у вищих навчальних закладах стає особливо актуальною, оскільки індивідуалізація навчання студентів, насамперед, передбачає інтенсифікацію пізнавальної діяльності, яка ґрунтується на сучасних методах і технологіях навчання (проблемному, комп'ютерному цикловому та інших), які дають можливість студентам не тільки за короткий термін одержати необхідні професійні знання, уміння і навички, а й успішно поєднувати навчання у вищих навчальних закладах з іншими видами діяльності» [2:511-512].

На зміни в підготовці сучасного вчителя вказує й Д. Бермудес, наголошуючи на тому, що «на сучасному етапі головною метою вищої педагогічної освіти стає високоякісна підготовка кваліфікованого фахівця, здатного до постійного професійного самовдосконалення» [4:1]. Оновлена система фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти, як відзначає Д. Бермудес, «розширює резерви гармонійного розвитку учнів, надає їм можливість вибору варіативних модулів і зрізних видів спорту, рухової активності та хореографії, до реалізації яких повинен бути готовим сучасний учитель фізичної культури» [4:1].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що на думку багатьох учених, підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи розглядається як алгоритмізований суб'єкт-суб'єктний педагогічний процес, спрямований на набуття таких знань та вмінь: застосовувати форми, методи, засоби навчальної роботи, не шкідливі для здоров'я учнів; забезпечувати високий рівень викладання предметів освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура»; надавати учням ґрунтовні знання про духовне, психофізичне і соціальне здоров'я і шляхи його збереження та зміцнення; засобів фізичного виховання у фізкультурно-оздоровчій роботі в закладах загальної середньої освіти; сучасних методів оцінки фізичного розвитку і фізичного здоров'я; сприяти формуванню потреби у здоровому способі життя; навички організації та проведення занять у фізкультурно-оздоровчих гуртках, проведення уроків та занять зі спеціальними медичними групами.

О. Атамась відображає основні завдання професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах сучасної парадигми вищої фізкультурної освіти:

– підготовка високопрофесійних учителів фізичної культури, готових до навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів не тільки змістовно,

але й процесуально-технологічно в процесі особистісно орієнтованого педагогічного процесу, який створює умови для повноцінного вияву й розвитку особистісних функцій суб'єктів освітньої діяльності, здатних самостійно шукати й обирати шляхи свого соціального утвердження;

– підготовка вчителів фізичної культури, здатних навчатися й швидко пристосовуватися до постійно змінюваних умов і змісту професійної діяльності, зацікавлених в своїй неперервній освіті й самовдосконаленні;

– формування в майбутнього вчителя фізичної культури таких особистісних структур і здібностей, які б дозволили йому самостійно орієнтуватися в професійному світі й вибудовувати вектор свого професійного зростання;

– проведення аналізу змістовних основ і організації вищої фізкультурної освіти з метою обґрунтування нових педагогічних технологій для підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі [1:12-13].

Результатом підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах сучасної парадигми вищої освіти повинна стати сформована готовність майбутніх учителів фізичної культури, які будуть здатні вести міжособистісний діалог, встановлювати суб'єкт-суб'єктні відносини з учнями, забезпечувати фізкультурно-оздоровчу діяльність на засадах співробітництва взаєморозуміння і взаємоприняття. Одним з головних завдань підготовки сучасного вчителя фізичної культури є формування готовності до педагогічної взаємодії у фізкультурно-оздоровчій діяльності.

Результатом підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти є сформована їх готовність до професійної діяльності.

Проблема «готовності» розглядається у роботах ряду науковців, але немає єдиного підходу щодо визначення цього поняття. Деякі з авторів під «готовністю» до професійної діяльності розуміють стан особистості, що може виникати перед або під час дії, інші тлумачать поняття «готовність до професійної діяльності» як інтегруючу якість особистості, що включає знання, вміння та навички та має на меті налаштування на конкретну діяльність.

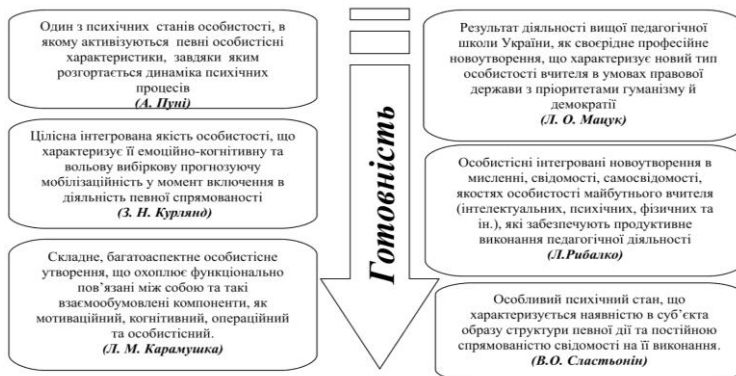

Рис. 1. Визначення поняття «готовність»

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про відсутність загальноприйнятого визначення поняття «готовність» (рис. 1).

Особливо імпонує думка О. Матвієнко, яка трактує поняття «готовність» як «інтегративне особистісне новоутворення, що формується на підставі теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та життєвого досвіду» [8 : 16].

Нами було проведено анкетування, в якому брали участь 203 студенти, зокрема 77 студентів Бердянського державного педагогічного університету, 52 – Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, 41 – Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 33 – Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

З усіх опитаних 37,34% респондентів повною мірою здатні застосовувати теоретичні знання на практиці в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності, частково – 40,96%, 11,3% – не володіють здатністю застосовувати теоретичні знання, а 10,4% – взагалі важко було відповісти на запитання анкети. Аналіз отриманих даних показав, що тільки 37,34% майбутніх учителів фізичної культури готові та здатні застосовувати теоретичні знання на практиці в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності. Це свідчить про те, що майбутні фахівці недостатньо володіють фаховою компетентністю та потребують більш глибоких теоретичних знань та інноваційних підходів під час освітнього процесу (рис. 2).

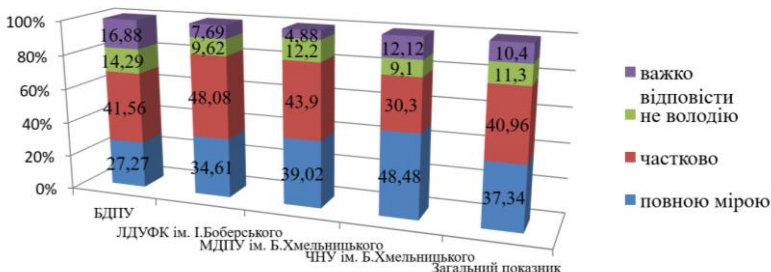

Рис. 2. Відповіді студентів щодо здатності застосовувати теоретичні знання на практиці в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності (%)

Нас цікавила думка студентів Бердянського державного педагогічного університету щодо сучасного стану формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної взаємодії у фізкультурно-оздоровчій діяльності, саме тому нами було проведено анкетування 77 майбутніх учителів фізичної культури Бердянського державного педагогічного університету.

Проведене дослідження дозволило встановити, що 54,55% опитаних поділяють думку стосовно того, що педагогічна взаємодія між учителем фізичної культури та учнями є необхідною умовою

ефективності педагогічного процесу в закладах загальної середньої освіти, 32,47% – погоджуються частково, 5,19% – обрали відповідь «ні, не поділяю», 7,79% – «важко відповісти» (рис. 3).

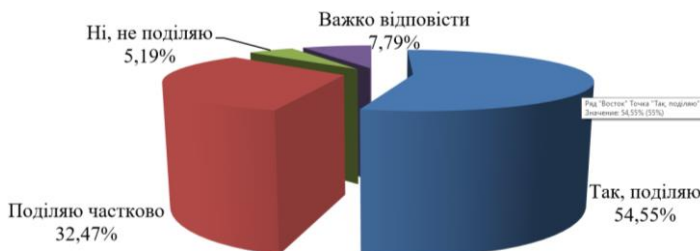

Рис. 3. Результати анкетування майбутніх учителів фізичної культури стосовно того, що педагогічна взаємодія між учителем фізичної культури і учнями є необхідною умовою ефективності педагогічного процесу у закладах загальної середньої освіти (%).

Висновки. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти є цілісною педагогічною системою, що створює необхідні умови для формування професійної компетентності та розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури на основі оволодіння ним професійно орієнтованими знаннями, вміннями, навичками та особистісними якостями; набуття практичного фахового досвіду, що забезпечує ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи. Це сприяє виявленню педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності, їх професійної соціалізації та саморозвитку, переходу від знанневої парадигми до компетентнісної моделі вищої фізкультурної освіти.

Література

1. Атамась О. А. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2015. 20 с.
2. Ажиппо О. Ю. Сучасний стан і проблеми індивідуалізованого навчання студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць* / редкол. Т. І. Сущенко та ін. Запоріжжя, 2015. Вип. 42. С. 507–514.
3. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2013. Вип. 112 (2). С. 52-56.
4. Бермудес Д. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури та хореографії до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Суми, 2018. 20 с.

5. Іваній І. В. Модель формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал* / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. № 2 (56). С. 136–146.

6. Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2007. 22 с.

7. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2009. 35 с.

8. Матвієнко О. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2010. 39 с.

9. Сущенко Л. П. Особливості формування здібностей майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в умовах сучасної парадигми вищої фізкультурної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 3 (1). С. 347–350.

References

1. Atamas, O. A. (2015). *Formuvannia hotovnosti maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do vprovadzhennia tekhnologii ozdorovchoho fitnesu* [Formation of the readiness of future teachers of physical education for the introduction of health fitness technologies] (PhD Thesis). Kyiv. [in Ukrainian]

2. Azhyppo, O. Yu. (2015). *Suchasnyi stan i problemy individualizovanoho navchannia studentiv* [The current state and problems of individualized student education]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh: zb. nauk. prats – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools: a collection of scientific works / redkol. T. I. Sushchenko ta in. Zaporizhzhia, Vyp. 42, 507–514.* [in Ukrainian].

3. Belikova, N. O. (2013). *Suchasni tendentsii profesiinoi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannia ta sportu* [Modern trends in the professional training of future specialists in physical education and sports]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser. : Pedahohichni nauky. Fyzychne vykhovannia ta sport – Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Ser. : Pedagogical sciences. Physical education and sports, 112 (2), 52-56.* [in Ukrainian].

4. Bermudes, D. V. (2018). *Pidhotovka maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury ta khoreohrafii do realizatsii variatyvnykh moduliv u protsesi profesiinoi diialnosti* [Preparation of future teachers of physical culture and choreography for the implementation of variable modules in the process of professional activity] (PhD Thesis). Sumy [in Ukrainian].

5. Іваній, І. В. (2016). *Model formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnoho fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Model of the formation of the professional and pedagogical culture of the future specialist in physical education and sports in the process of professional training]. *Pedahohichni nauky : teoriia, istoria, innovatsiini tekhnologii : nauk. zhurnal – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies / holov. red. A. A. Sbrueva. Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, № 2 (56), 136–146.* [in Ukrainian].

6. Ivanova, L. I. (2007). *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do fizkulturno-ozdorovchoi roboty z uchniamy zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv* [Preparation of future teachers of physical culture for physical culture and health work with students of general educational institutions] (PhD Thesis). Kyiv [in Ukrainian].

7. Tymoshenko, O. V. (2009). *Teoretyko-metodychni zasady optymizatsii profesiinoi pidhotovky vchyteliv fizychnoi kultury u vyshchyykh navchalnykh zakladakh* [Theoretical and methodological principles of optimization of professional training of physical education teachers in higher educational institutions] (PhD Thesis). Kyiv. [in Ukrainian].

8. Matvienko, O. V. (2010). *Theoretical and methodological principles of training future teachers for pedagogical interaction in the educational and educational environment of the first grade school* [Theoretical and methodological principles of training future teachers for pedagogical interaction in the educational and educational environment of a first-level school] (PhD Thesis). Kyiv. [in Ukrainian].

9. Sushchenko, L. P. (2015). *Osoblyvosti formuvannia zdibnostei maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoi rehabilitatsii v umovakh suchasnoi paradyhmy vyshchoi fizkulturnoi osvity* [Features of the reformation of abilities of future specialists in physical rehabilitation in the conditions of the modern paradigm of higher physical education]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Ser. 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) – Scientific journal of the M. P. Drahomanov NPU. Ser. 15: Scientific and pedagogical problems of physical education (physical education and sports)*. Kyiv : Vyd-voNPUim. M. P. Drahomanova, Vyp. 3 (1), 347–350. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Сучасні інноваційні зміни та вихід України в освітнє європейське середовище поставили нові вимоги до підготовки майбутніх учителів фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти.

Основною ознакою професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є навчальна діяльність, спрямована на оволодіння на високому рівні навчальними компетентностями, які формуються під час вивчення різноманітних освітніх компонентів.

Зважаючи на сучасну ситуацію, підготовка майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі орієнтована на задоволення потреб країни у кваліфікованих фахівцях, здатних бути конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг, спрямовувати учнів ЗЗО на діяльність щодо зміцнення та збереження здоров'я.

Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання в закладах вищої освіти – це цілісна педагогічна система, яка формує професійні компетенції, дає змогу оволодіти професійно орієнтованими знаннями, вміннями, навичками; забезпечує практичну підготовку, а саме набуття практичного фахового досвіду та становлення здобувача як майбутнього фахівця у сфері фізичної культури та спорту.

Перехід від традиційної (суб'єктивно-об'єктно-об'єктно) до інноваційної (особистісно-орієнтованої) парадигми навчання висуває принципово нові вимоги до майбутніх учителів фізичної культури, оскільки лише творчі, комунікабельні та креативні особистості, які постійно самовдосконалюються та знаходять нові ідеї, спрямовані на вирішення виховних і освітніх завдань шляхом використання фізичних вправ, можуть забезпечити оновлення сучасної загальноосвітньої школи та роботи з учнями. У статті представлено результати опитування студентів Бердянського державного педагогічного університету.

Ключові слова: підготовка, майбутні вчителі фізичної культури, професійна підготовка, готовність до професійної діяльності.